

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารประกอบการพิจารณา

ญัตติด่วน

ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษากรณีแม่น้ำท่าจีนตอนล่างเน่าเสีย

อ.พ. ๑๕/๒๕๔๘ สมัยประชุมสามัญทั่วไป

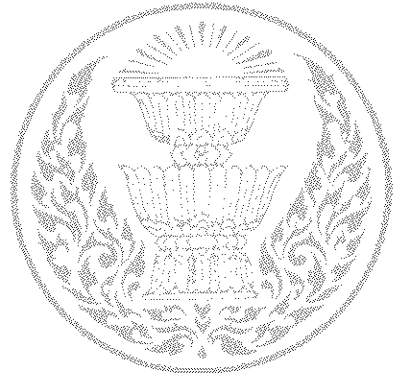
จัดทำโดย

กลุ่มงานบริการวิชาการ

สำนักวิชาการ

ไทย ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐-๒

สำนักวิชาการ

สำนักกฎหมายและวิชาการศาลรัฐธรรมนูญแพ่ง

ญัตติด่วน

ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา

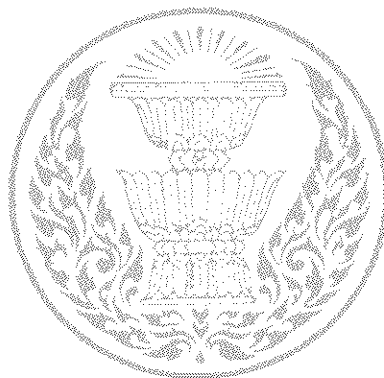
ศึกษากรณีแม่น้ำท่าจีนตอนล่างเน่าเสีย

(นายศุภพรพงศ์ ชวนบุญ เป็นผู้เสนอ)

Legislative Institutional Repository of Thailand

สารบัญ

หน้า

๑. สารสำคัญ ผู้ติดิด่วน ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษา กรณีแม่น้ำท่าจีนตอนล่างเน่าเสีย (นายศุภพรพงศ์ ชวนบุญ เป็นผู้เสนอ)	๑
๒. แม่น้ำท่าจีน	๒
๓. ข้อมูลโรงงานที่มีน้ำเสียแยกตามลุ่มน้ำสายหลัก	๑๑
๔. ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีน	๑๓
๕. ข่าวจากสื่อมวลชน	๒๖

ผู้รับผิดชอบ

นางวิจิตรา วัชรภรณ์

นางอารยะหญิง จอมพลาพล

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการวิชาการ ๓

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นางสาวศุภพรรัตน์ สุขพุ่ม

นางพทุชชาติ ทองเอน

นางสาวชนิดา จันทราทิพย์

นางมัลลิกา สมบัติศิริ

นางสาวยุพเยาว์ ทองดี

วิทยากร ๗

วิทยากร ๗

วิทยากร ๔

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๕

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๑

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๘

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

สาระสำคัญ
ญัตติด่วน ขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษากรณี
แม่น้ำท่าจีนตอนล่างเน่าเสีย
(นายศุภพรพงศ์ ชวนบุญ เป็นผู้เสนอ)
สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

หลักการ

เพื่อให้ที่ประชุมพิจารณาตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษากรณีแม่น้ำ
ท่าจีนตอนล่างเน่าเสีย

เหตุผล

ด้วยปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหามลภาวะในหลายด้านทั้งมลภาวะ
ทางน้ำ มลภาวะทางอากาศและมลภาวะทางเสียง ซึ่งปัญหามลภาวะทางน้ำนับเป็นปัญหา
ที่มีความรุนแรงที่สุดเพราะเกิดปัญหามานานแล้วควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตลอดเวลาที่ผ่านมา
ไม่มีการแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหามลภาวะทางน้ำบริเวณแม่น้ำท่าจีน
ตอนล่าง เนื่องจากน้ำมีสภาพเน่าเสียอย่างรุนแรง ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากการปล่อยน้ำเสียของ
โรงงานอุตสาหกรรมที่มีเป็นจำนวนมาก ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหานี้อย่าง
จริงจังเป็นการเร่งด่วน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเลวร้ายจนเกินกว่าจะแก้ไขได้

แม่น้ำท่าจีน*

แม่น้ำท่าจีนเป็นน้ำสายหลักอีกสายหนึ่งของภาคกลาง และเป็นแม่น้ำสาขาที่แยกออกมาทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลมะขามเต่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม และออกสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาคร รวมระยะทาง 325 กิโลเมตร ปริมาณการไหลของน้ำในแม่น้ำท่าจีนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีประตูระบายน้ำเป็นตัวกำหนด และส่วนหนึ่งรับน้ำจากแม่น้ำแม่กลอง ผ่านคลองต่าง ๆ แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเต่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี

การกำหนดประเภทแหล่งน้ำ

ตามประกาศกรมควบคุมมลพิษ เรื่อง กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำท่าจีนตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 62ง ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2537 ได้กำหนดประเภทของแหล่งน้ำในแม่น้ำท่าจีน โดยได้แบ่งแม่น้ำท่าจีนตั้งแต่ปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ขึ้นไปทางตอนเหนือจนถึงจุดเริ่มต้นของแม่น้ำที่จังหวัดชัยนาทออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

แม่น้ำท่าจีนตอนบน ตั้งแต่ประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี จนถึงจุดเริ่มต้นของแม่น้ำท่าจีนที่บ้านปากคลองมะขามเต่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท รวมระยะทาง 123 กิโลเมตร กำหนดให้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 2 เพื่อการอนุรักษ์สัตว์น้ำ การประมง การว่ายน้ำ กีฬาทางน้ำ การอุปโภคและบริโภค

แม่น้ำท่าจีนตอนกลาง ตั้งแต่หน้าที่ว่าการอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จนถึงประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี รวมระยะทาง 120 กิโลเมตร กำหนดให้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 3 เพื่อการเกษตร การอุปโภคและการบริโภค

แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง ตั้งแต่ปากแม่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จนถึงบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม รวมระยะทาง 82 กิโลเมตร กำหนดให้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 4 เพื่อการอุปโภคและบริโภค และการอุตสาหกรรม

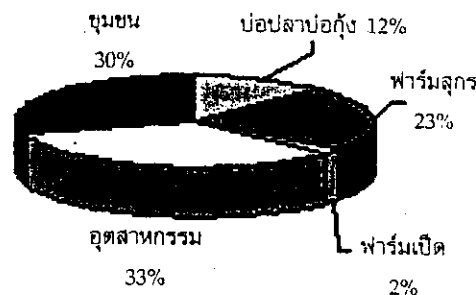
*ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

แหล่งกำเนิดมลพิษ

แม่น้ำท่าจีนอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ทั้งนี้ เนื่องจากมีการระบายน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ โดยแหล่งกำเนิดมลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนที่สำคัญ ประกอบด้วย แหล่งชุมชน (อาคารบ้านเรือน ตลาดสด โรงแรม สถานที่ราชการ อาคารสำนักงาน ร้านอาหาร และภัตตาคาร) โรงงานอุตสาหกรรม (โรงงานฟอกย้อม อาหาร กระดาษ น้ำตาล เคมีภัณฑ์อื่น ๆ) และการเกษตร (ฟาร์มสุกร ฟาร์มเป็ด ปอเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการเพาะปลูกต่าง ๆ) สัดส่วนของน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ นั้นแตกต่างกัน ออกไปทั้งสภาวะปกติและสภาวะวิกฤต จากการประเมินเมื่อปี 2540 พบว่าปริมาณความสกปรก ในรูปสารอินทรีย์ที่มีโอกาสระบายลงสู่มแม่น้ำท่าจีนมีประมาณ 316,000 กิโลกรัมต่อวัน โดยแยก เป็นปริมาณความสกปรกจากโรงงานอุตสาหกรรม ร้อยละ 33 แหล่งชุมชน ร้อยละ 30 ฟาร์มสุกร ร้อยละ 23 ปอเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 12 และฟาร์มเป็ด ร้อยละ 2 ตามลำดับ แสดงดังรูปที่ 1

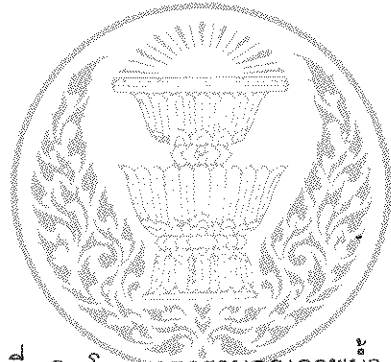
รูปที่ 1 ปริมาณความสกปรกจำแนกตามแหล่งกำเนิด

คุณภาพน้ำ

จากการที่ติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำของแม่น้ำท่าจีนในทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า คุณภาพน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมทุกปี โดยพิจารณาดัชนีคุณภาพน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ออกซิเจนละลายน้ำ (DO) ความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) และแบคทีเรียกลุ่มฟิโคลโคลิฟอร์ม (FCB) ซึ่งพบว่า คุณภาพน้ำต่ำกว่ามาตรฐาน แหล่งน้ำผิวดินที่กำหนดไว้ ผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2538 – 2547) เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของแหล่งน้ำผิวดิน ในแต่ละช่วงของแม่น้ำสามารถสรุปได้ ดังนี้

LIRT

แม่น้ำท่าจีนตอนบน

แม่น้ำท่าจีนตอนบนได้ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 2 โดยมาตรฐานคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำจะต้องมีปริมาณออกซิเจนละลายไม่ต่ำกว่า 6 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ไม่เกินกว่า 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมดไม่เกินกว่า 5,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร และปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์มไม่เกินกว่า 1,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิเมตร

จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำแม่น้ำท่าจีนตอนบนในทศวรรษที่ผ่านมา คุณภาพน้ำโดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดดัชนีคุณภาพน้ำที่สำคัญซึ่งบ่งบอกถึงความเสื่อมคุณภาพของแหล่งน้ำจากเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ ปริมาณออกซิเจนละลายมีค่าอยู่ในช่วง 3.3-4.8 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพน้ำที่กำหนด (ไม่ต่ำกว่า 6 มิลลิกรัมต่อลิตร) ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์มีค่าอยู่ในช่วง 1.7-2.1 มิลลิกรัมต่อลิตร (ไม่เกินกว่า 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร) ขณะที่ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์มมีค่าอยู่ในช่วง 2,600-13,400 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิเมตรซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ไม่เกินกว่า 1,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร) โดยเฉพาะบริเวณประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบริเวณที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมลงมากที่สุด ซึ่งพบว่าค่าออกซิเจนละลายลดเหลือเพียง 3.3 มิลลิกรัมต่อลิตร (รูปที่ 2) และปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์มมีค่าสูงถึง 13,400 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร (รูปที่ 4) เนื่องจากเป็นแหล่งรองรับน้ำท้ายสุดในช่วงตอนบนของแม่น้ำ ทั้งมีปัญหาการสะสมของผักตบชวาหนาแน่นอยู่เสมอโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน

แม่น้ำท่าจีนตอนกลาง

แม่น้ำท่าจีนตอนกลางได้ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 3 โดยมาตรฐานคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำจะต้องมีปริมาณออกซิเจนละลายไม่ต่ำกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ไม่เกินกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมดไม่เกินกว่า 20,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร และปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์มไม่เกินกว่า 4,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร

LIRT

จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำแม่น้ำท่าจีนตอนกลางในทศวรรษที่ผ่านมา คุณภาพน้ำโดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดดัชนีคุณภาพน้ำสำคัญซึ่งบ่งบอกถึงความเสื่อมคุณภาพของแหล่งน้ำมากที่สุด คือ ปริมาณออกซิเจนละลายมีค่าอยู่ในช่วง 1.4-3.0 มิลลิกรัมต่อลิตรต่ำกว่ามาตรฐานกำหนด (ไม่ต่ำกว่า 4.0 มิลลิกรัมต่อลิตร) ขณะที่ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์และปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม ส่วนใหญ่มีค่าเกินกว่ามาตรฐาน คือ อยู่ระหว่าง 2.0-2.6 มิลลิกรัมต่อลิตร (ไม่เกินกว่า 2.0 มิลลิกรัมต่อลิตร) และ 3,300-170,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร (ไม่เกินกว่า 4,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร) ตามลำดับ ช่วงตั้งแต่อำเภอสองพี่น้องลงมาคุณภาพน้ำค่อนข้างเสื่อมโทรมมาก สืบเนื่องจากปริมาณออกซิเจนละลายเหลือเพียง 1.4 มิลลิกรัมต่อลิตร (รูปที่ 2) ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์เกินมาตรฐานอยู่ในช่วง 2.3-2.6 มิลลิกรัมต่อลิตร (รูปที่ 3) รวมถึงปริมาณสารอาหารประเภทฟอสฟอรัส และปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจน มีค่าค่อนข้างสูงอยู่ในช่วง 0.21-0.69 และ 0.47-0.48 มิลลิกรัมต่อลิตรตามลำดับ (ซึ่งปกติไม่ควรเกินกว่า 0.6 และ 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตรตามลำดับ) เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งรองรับน้ำทิ้งจากการเกษตรค่อนข้างสูง และมีปัญหาผักตบชวาหนาแน่นอยู่เสมอ) ขณะที่บริเวณท้ายเมืองสุพรรณบุรี มีปัญหาการปนเปื้อนจากแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มสูงมากวัดได้ถึง 170,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนใหญ่ ที่ยังมีการระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง (รูปที่ 4)

แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง

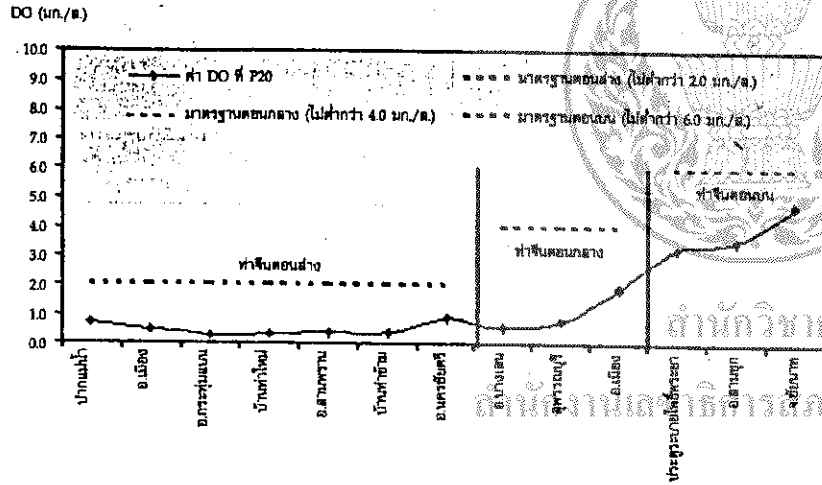
แม่น้ำท่าจีนตอนล่างได้ถูกกำหนดให้เป็นแหล่งประเภทที่ 4 เพื่อการคมนาคม โดยมาตรฐานคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำประเภทที่ 4 จะต้องมีปริมาณออกซิเจนละลายไม่ต่ำกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ไม่เกินกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมดและปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มยังไม่มีข้อกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำแม่น้ำท่าจีนตอนล่างในทศวรรษที่ผ่านมา คุณภาพน้ำโดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดและนับได้ว่าเป็นบริเวณที่มีความเสื่อมโทรมมากที่สุดของแหล่งน้ำ ดัชนีคุณภาพน้ำสำคัญซึ่งบ่งบอกถึงความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำ ได้แก่ ปริมาณออกซิเจนละลายมีค่าอยู่ในช่วง 0.7-1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐาน (ไม่ต่ำกว่า 2.0 มิลลิกรัมต่อลิตร) ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์มมีค่าอยู่ในช่วง 14,000-35,000 เอ็ม.พี.เอ็น/100 มิลลิลิตร ขณะที่ปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนมีค่าสูงมากและเกินกว่ามาตรฐาน อยู่ในช่วง 0.6-1.3 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนปริมาณสารอาหารประเภทฟอสฟอรัสทั้งหมดมีค่าค่อนข้างสูงอยู่ในช่วง

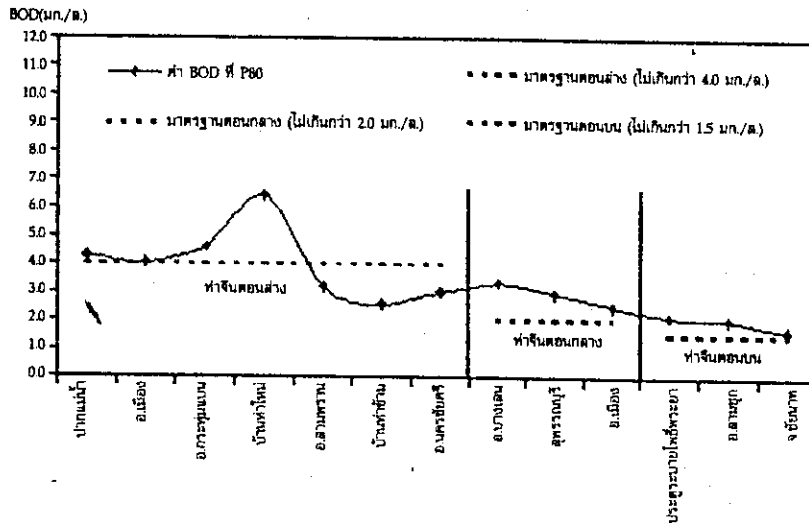

0.28-0.57 มิลลิกรัมต่อลิตร และพบว่าบริเวณอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์สูงที่สุดและเกินกว่ามาตรฐานเท่ากับ 4.4 มิลลิกรัมต่อลิตร (ไม่เกินกว่า 4.0 มิลลิกรัมต่อลิตร) และนับเป็นบริเวณที่มีความเสื่อมโทรมมากที่สุดเนื่องจากเป็นบริเวณที่มีการเลี้ยงสุกร การเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมหนาแน่น (รูปที่ 3)

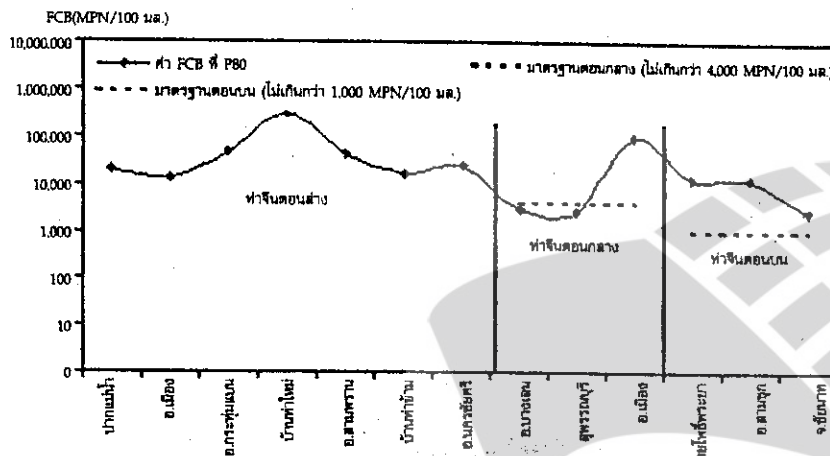
จากผลการประเมินคุณภาพแม่น้ำท่าจีนตลอดสายน้ำในรอบทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ทราบว่า แม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำที่มีปัญหาความเสื่อมโทรมมากและนับว่าเสื่อมโทรมมากที่สุดเมื่อเทียบกับแม่น้ำอื่น ๆ ในประเทศ โดยเฉพาะในช่วงตอนล่างและกำลังแพร่กระจายไปจนถึงตอนกลางบริเวณอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และมีแนวโน้มว่า ตลอดลำน้ำคุณภาพน้ำมีความเสื่อมสภาพลงเป็นลำดับ กิจกรรมสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษในช่วงตอนบนและตอนกลาง เป็นกิจกรรมจากการเกษตรกรรม สืบเนื่องจากปริมาณสารอาหารประเภทไนโตรเจน และฟอสฟอรัส มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่ในช่วงตอนล่างความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำเกิดเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนหนาแน่นเป็นส่วนใหญ่ บริเวณที่คุณภาพน้ำมีสภาพเสื่อมโทรมมากที่สุด คือ บริเวณอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เนื่องจากเป็นบริเวณรองรับมลพิษจำนวนมาก ทั้งจากอุตสาหกรรมชุมชน และฟาร์มสุกร

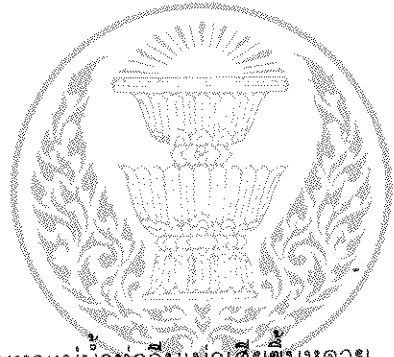
รูปที่ 2 ค่าเปอร์เซ็นต์ไอล์ที่ 20 ของปริมาณออกซิเจนละลาย (DO) ในแม่น้ำท่าจีน จำแนกตามสถานีตรวจวัด ตั้งแต่ปี 2538-2547

รูปที่ 3 ค่าเปอร์เซ็นต์ไอล์ที่ 80 ของปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) ในแม่น้ำท่าจีน จำแนกตามสถานีตรวจวัด ตั้งแต่ปี 2538-2547

รูปที่ 4 ค่าเปอร์เซ็นต์ไอล์ที่ 80 ของปริมาณแบคทีเรียกลุ่มฟีคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ในแม่น้ำท่าจีน จำแนกตามสถานีตรวจวัด ตั้งแต่ปี 2538-2547

การจัดการคุณภาพน้ำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2538-2547) ได้เกิดปัญหาแม่น้ำท่าจีนน้ำเสียขึ้นหลายครั้ง เป็นเหตุให้ปลาตายเป็นจำนวนมาก น้ำในแม่น้ำมีสีดำคล้ำ สกปรกเหม็น และก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในด้านต่าง ๆ คิดเป็นมูลค่าหลายร้อยล้านบาท รวมทั้งความสูญเสียต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำที่ไม่สามารถประเมินความเสียหายเป็นเงินได้ สาเหตุของการเน่าเสียของแม่น้ำท่าจีนแต่ละครั้งส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการเกิดฝนตกหนัก เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่นาข้าวขณะออกรวง ทำให้ต้นข้าวเกิดการทับถม เน่าเสีย และมีการระบายน้ำทิ้งที่มีความสกปรกสูงลงสู่แม่น้ำท่าจีนเหตุการณ์แม่น้ำท่าจีนน้ำเสีย ซึ่งปัญหามลพิษรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2543 ที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางดังกล่าวมา เป็นจุดเริ่มของความพยายามในการวางแนวทางการจัดการคุณภาพน้ำในระบบลุ่มน้ำขึ้น เป็นการนำวิกฤตที่เป็นความสนใจของคนทั่วไป และประชาชนที่ได้รับผลกระทบมาใช้เป็นโอกาสในการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยมีแนวทางการดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนในพื้นที่ 4 จังหวัดที่แม่น้ำไหลผ่าน ได้แก่ ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการประสาน จัดการลุ่มน้ำท่าจีน

เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีนขึ้นภายใต้อำนาจคณะกรรมการควบคุมมลพิษ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยอำนาจหน้าที่สำคัญในการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ได้ 2 ปี ได้ยุบเพื่อรวมเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน ซึ่งแต่งตั้งขึ้นภายใต้คำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2546 โดยมีกรมทรัพยากรน้ำเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในการจัดการลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกัน แก้ไข และฟื้นฟูคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีน

คณะกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีน ได้จัดทำกรอบแผนปฏิบัติการป้องกันและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน โดยความร่วมมือของผู้แทนจากหน่วยงานส่วนกลาง และใน 4 จังหวัดที่มีแม่น้ำไหลผ่าน รวมทั้งองค์กรเอกชนและสื่อมวลชน และแผนดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2545 โดยวางแนวทางการแก้ไขปัญหาคritical point หลายประการ ได้แก่ ลดปริมาณของเสียจากแหล่งที่มีจุดกำเนิดแน่นอน และไม่แน่นอนที่ระบายลงสู่แหล่งน้ำ การเพิ่มปริมาณและอัตราการไหลของน้ำในแม่น้ำท่าจีน การ

ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำอย่างเป็นระบบการอนุรักษ์แหล่งน้ำโดยใช้ระบบแบบธรรมชาติ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับลุ่มน้ำ เป็นต้น

3. การประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในพื้นที่

ได้มีการลงนามความตกลงพันธมิตร เพื่อฟื้นฟูลุ่มน้ำท่าจีนระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัด นครปฐม ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี รองผู้ว่าราชการจังหวัด สมุทรสาคร และอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2545 โดยมีเป้าหมายในการ ลดของเสียจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ที่ระบายลงสู่แหล่งน้ำ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำทั้งจากแหล่งกำเนิดและแหล่งน้ำในพื้นที่ และในเดือนกันยายน 2545 ได้มีการลงนามในพันธมิตรภาคประชาชนเพื่อฟื้นฟูคุณภาพลุ่มน้ำท่าจีนขึ้นอีก 1 ฉบับ ระหว่างชมรมเรารักแม่น้ำท่าจีนของจังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร เพื่อเป็น สิ่งกระตุ้นให้เกิดการรณรงค์แก้ไขปัญหามาจากภาคประชาชน การสร้างเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

4. การประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีโครงการร่วมมือกับประเทศสหรัฐอเมริกา และฟิลิปปินส์ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้เงินสนับสนุนบางส่วนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำ ระหว่างลุ่มน้ำท่าจีนในประเทศไทย ลุ่มน้ำทะเลสาบลา구나 ในประเทศฟิลิปปินส์ และลุ่มน้ำอ่าวเซดลปีคในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อนำประสบการณ์ที่ ประสบผลสำเร็จในแต่ละประเทศ ในการจัดการลุ่มน้ำของแต่ละประเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการลุ่มน้ำท่าจีน

- การลงนามในบันทึกความเข้าใจโครงการร่วมมือระหว่างกรมควบคุมมลพิษกับสถาบัน เทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ประเทศไทย และศูนย์วิจัยภายใต้รัฐบาลสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (The Swiss National Centre of Competence in Research North South, NCCR N-S) เมื่อเดือนสิงหาคม 2547 ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์สำหรับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยโครงการในระยะแรกจะเป็นโครงการจัดทำกลยุทธ์ในการจัดการน้ำเสียในลุ่มน้ำท่าจีน

5. การดำเนินโครงการเพื่อการจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน

หลายหน่วยงานให้ความสำคัญและได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหามลพิษ หลายกิจกรรม ได้แก่

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 5 กรม ควบคุมมลพิษ และกรมส่งเสริมคุณภาพน้ำสิ่งแวดล้อม กระทรวงฯ ได้ดำเนินการฟื้นฟูและอนุรักษ์

คลังภาษีเจริญ การใช้เทคโนโลยีสะอาดเพื่อการจัดการอุตสาหกรรมและทำเทียบเรือประมง การเสริมสร้างเครือข่ายการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ การจัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

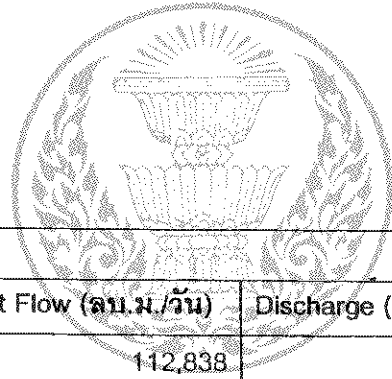
- กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการแก้ไข ปัญหามลพิษแก่นักเรียน กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ดำเนินงานในส่วนของการควบคุมและตรวจสอบโรงงานและกรมปศุสัตว์ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียจาก ฟาร์มสุกร รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรนำวิธีการเกษตรอินทรีย์มาใช้ในพื้นที่ จังหวัดชัยนาท เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ข้อมูลโรงงานที่มีน้ำเสียแยกตามลุ่มน้ำสายหลัก

ลุ่มน้ำเจ้าพระยา				
	จำนวนโรงงาน	Max Flow (ลบ.ม./วัน)	Exist Flow (ลบ.ม./วัน)	Discharge (ลบ.ม./วัน)
กรุงเทพมหานคร	447	96,386	72,632	69,032
สมุทรปราการ	462	167,146	118,069	102,917
นนทบุรี	80	15,805	7,909	7,375
ปทุมธานี	145	138,886	67,577	76,044
พระนครศรีอยุธยา	53	85,169	54,801	35,132
อ่างทอง	26	33,158	27,062	26,810
ลพบุรี	14	5,665	3,029	1,565
สิงห์บุรี	10	16,081	7,694	
ชัยนาท	2	805	300	300
สระบุรี	20	14,700	8,493	1,000
นครสวรรค์	28	4,215	3,377	1,067
รวม	1,287	578,014	370,942	321,241
ลุ่มน้ำท่าจีน				
	จำนวนโรงงาน	Max Flow (ลบ.ม./วัน)	Exist Flow (ลบ.ม./วัน)	Discharge (ลบ.ม./วัน)
ชัยนาท	1	300	300	
อุทัยธานี	3	5,600	5,100	1,100
สุพรรณบุรี	30	3,841	3,319	81
นครปฐม	163	117,225	94,159	81,576
สมุทรสาคร	278	163,450	111,201	107,294
รวม	475	290,416	214,079	190,051
ลุ่มแม่น้ำกลอง				
ราชบุรี	136	130,518	65,224	55,373
กาญจนบุรี	43	143,096	102,612	45,163
สมุทรสงคราม	35	1,965	1,349	1,283
รวม	214	275,579	169,185	101,818

ลุ่มน้ำบางปะกง				
	จำนวนโรงงาน	Max Flow (ลบ.ม./วัน)	Exist Flow (ลบ.ม./วัน)	Discharge (ลบ.ม./วัน)
ชลบุรี	114	136,040	112,838	70,078
ฉะเชิงเทรา	51	9,224	6,994	3,376
ปราจีนบุรี	29	101,775	59,738	50,405
นครนายก	9	3,600	2,349	2,000
สระแก้ว	5	6,620	5,010	
รวม	208	257,258	186,929	125,859
ลุ่มน้ำป่าสัก				
	จำนวนโรงงาน	Max Flow (ลบ.ม./วัน)	Exist Flow (ลบ.ม./วัน)	Discharge (ลบ.ม./วัน)
ลพบุรี	24	41,545	24,489	7,044
สระบุรี	32	33,669	27,135	15,344
เพชรบูรณ์	21	3,106	2,228	48
รวม	77	78,320	53,851	22,436

(มกราคม 2547 - 16 พฤษภาคม 2548)

หมายเหตุ : Max Flow หมายถึง ปริมาณน้ำเสียสูงสุด
 Exist Flow หมายถึง ปริมาณน้ำเสียปัจจุบัน
 Discharge หมายถึง ปริมาณน้ำเสียที่ระบายทิ้ง

ที่มา : สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

ที่ นร 1117/ 273

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ *
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

๗ กุมภาพันธ์ 2547

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีน

สืบเนื่องจากสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ "โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำแม่น้ำท่าจีน ณ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม" ซึ่งมีมูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาท เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2545 โดยให้ความเห็นว่ารัฐบาลควรระงับโครงการนี้ไว้ก่อนซึ่งหาหน่วยงานนายกรัฐมนตรีได้มีการสั่งการระงับการก่อสร้างแล้ว ต่อมาสภาที่ปรึกษา ได้จัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยน้ำหลาก ภัยน้ำเสีย และภัยน้ำขาดแคลน ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง แบบบูรณาการในปลายปี 2546

สภาที่ปรึกษา เห็นว่าแม่น้ำท่าจีนเป็นหนึ่งใน 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศอยู่ในภาวะวิกฤติและมีปัญหามลพิษเสื่อมโทรมที่สุดจึงได้มอบหมายให้คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำบางปะกงดำเนินการศึกษาในสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเพื่อหาข้อสรุปในการจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งในคราวประชุมเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2547 ได้พิจารณาผลการศึกษาของคณะทำงานดังกล่าวและมีมติให้เสนอ ประเด็นปัญหาสำคัญ และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีนสรุปได้ดังนี้ (รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

1. ประเด็นปัญหาสำคัญที่เป็นต้นเหตุให้เกิดมลพิษในแม่น้ำท่าจีนได้แก่
  - 1.1 ฟาร์มเลี้ยงสุกรบางแห่งและเกษตรกรรมบางประเภทปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยไม่มีการบำบัดก่อน
  - 1.2 โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสียหรือที่มีระบบบำบัดน้ำเสียแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐาน และข้อกำหนดของทางราชการ
  - 1.3 ชุมชนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสียหรือมีการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียแล้วแต่ไม่ได้ใช้
  - 1.4 การใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชและวัชพืช
2. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีนสรุปได้ดังนี้
  - 2.1 ควบคุมการระบายน้ำเสียจากฟาร์มสุกรให้เป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้งที่กำหนด และผลักดันให้เกิดการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียทั้งระบบย่อยและระบบรวม
  - 2.2 ควบคุมการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และผลักดันให้เกิดการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย
  - 2.3 เร่งรัดการดำเนินโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลางโดยเฉพาะชุมชนหนาแน่นที่อยู่ริมแม่น้ำ

* ที่มา : สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ . <http://www.nesac.or.th/NESAC/newnesac/>

LIRT

- 2.4 ควบคุมการใช้สารพิษโดยการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานทางการเกษตร ส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรอย่างถูกวิธีและการทำเกษตรอินทรีย์
- 2.5 ควรมีการจัดการแก้ไขปัญหาฝักตบชวาในลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ และเป็นเอกภาพเพื่อจำกัดการเจริญเติบโตของฝักตบชวาอย่างถาวร
- 2.6 บริหารจัดการปริมาณน้ำเข้าสู่แม่น้ำท่าจีนจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศให้เหมาะสม
- 2.7 ควรมีการฟื้นฟูหรือขุดลอกคลองหรือแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนให้ครอบคลุมทั่วทุกแห่ง เพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำซึ่งเป็นการบรรเทาปัญหาน้ำน้อยและน้ำท่วมได้
- 2.8 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาน้ำเสียแบบบูรณาการเชิงรุกโดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้อยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้
- 2.9 เร่งรัดมาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้ โดยจัดตั้งองค์กรร่วม และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2.10 ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยให้ความสำคัญและส่งเสริมให้ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำอย่างจริงจังและจริงจัง
- 2.11 การให้การศึกษาแก่เยาวชน และภาคประชาชนในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการป้องกันมลพิษ และละเลิกการปฏิบัติซึ่งจะก่อให้เกิดมลพิษ
- 2.12 ควรจัดให้มีแผนพัฒนาจังหวัดที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุลเพื่อทำให้เกิดความเจริญที่ยั่งยืนของ 4 จังหวัด (ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร)
- 2.13 เร่งรัดการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีนซึ่งจัดทำโดยคณะอนุกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีนและควรจัดทำให้แล้วเสร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายภายในปี 2550
- 2.14 ควรมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมหลังปฏิรูประบบราชการปี 2545 โดยรัฐบาลหรือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) รวมทั้งการกำหนดภารกิจให้ชัดเจนและสอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานของผู้ว่าราชการแบบบูรณาการ
- 2.15 ควรมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพที่แท้จริงเข้ามารับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติและ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป และหากผลการพิจารณาเป็นประการใดขอได้โปรดแจ้งให้ทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0-2612-9222 ต่อ 210

โทรสาร 0 - 2612 - 9152

LIRT

แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีน

1. ความเป็นมา

สืบเนื่องจากสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ"โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำแม่น้ำท่าจีน ณ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม" ซึ่งมีมูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาทเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2545 โดยให้ความเห็นว่ารัฐบาลควรระงับโครงการนี้ไว้ก่อนเนื่องจากแม่น้ำท่าจีนเป็นหนึ่งใน 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศอยู่ในสภาพมลพิษเสื่อมโทรมที่สุดโดยยังไม่ได้รับการแก้ไขจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะได้ร่วมมือกันเร่งรัดแก้ไขปัญหามลพิษที่มีอยู่ในขณะนี้ให้เกิดผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับได้ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งระงับการก่อสร้างไว้ก่อน ต่อมาสภาที่ปรึกษาได้นำเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการภัยน้ำหลาก ภัยน้ำเสีย และภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการต่อนายกรัฐมนตรีไปแล้วเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2546 วันที่ 23 กันยายน 2546 และวันที่ 30 กันยายน 2546 ตามลำดับ

สภาที่ปรึกษาเห็นว่าแม่น้ำท่าจีนเป็นหนึ่งใน 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศมีคุณภาพน้ำอยู่ในภาวะวิกฤติและมีปัญหามลพิษร้ายแรงที่สุดจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาในสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีนอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อจัดทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีทั้งนี้เป็นการดำเนินการตามภารกิจของสภาที่ปรึกษาภายใต้มาตรา 89 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

2. การดำเนินการของสภาที่ปรึกษา

สภาที่ปรึกษาได้มอบหมายให้คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกงได้ทำการศึกษาสาระสำคัญและแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีนโดย (1) รวบรวมเอกสารและข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (2) จัดเสวนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และ (3) การจัดประชุมกลุ่มย่อยโดยเชิญนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งผู้แทนจากภาคประชาชนมาร่วมให้ความคิดเห็น

3. ข้อเท็จจริง

จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนที่เป็นแม่น้ำสายหลักในลุ่มน้ำท่าจีนพบว่าคุณภาพน้ำอยู่ในภาวะวิกฤติและเป็นแม่น้ำที่มีปัญหาเสื่อมโทรมมากที่สุดในประเทศโดยเฉพาะในบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่าง จากอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ลงไปจนถึงปากแม่น้ำ

LIRT

อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครเป็นระยะความยาวของแม่น้ำกว่า 80 กิโลเมตรโดยมีค่าออกซิเจนละลายต่ำกว่า 1 มิลลิกรัมต่อลิตรหรือต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดให้มีค่าไม่ต่ำกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร และการปนเปื้อนของแบคทีเรียโคลิฟอร์มสูงมากทั้งนี้เนื่องจากการระบายน้ำทั้งจากกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งชุมชนทั้งหลาย เกษตรกรรมบางประเภทและอุตสาหกรรมบางประเภทที่เกินศักยภาพการฟอกตัวของแม่น้ำและส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำของประชาชนรวมทั้งระบบนิเวศของแหล่งน้ำตลอดจนการส่งผลกระทบต่อคุณภาพแหล่งน้ำและทรัพยากรชายฝั่งทะเลในบริเวณอ่าวไทยตอนใน

การดำเนินการเกี่ยวกับลุ่มน้ำท่าจีนได้ดำเนินการเป็นภาพรวมทั้งพื้นที่จากต้นกำเนิดแม่น้ำ และการผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองต่าง ๆ การใช้ประโยชน์ การรักษาระบบนิเวศแหล่งน้ำ จนกระทั่งการไหลของน้ำออกสู่ชายฝั่งทะเล

แนวความคิดในการจัดการคุณภาพน้ำให้เป็นระบบลุ่มน้ำโดยยึดพื้นที่ตามลักษณะสันปันน้ำเป็นที่ตั้งจึงได้ถูกนำมาใช้โดยการนำวิถุคติความเฝ้าเสียและผลกระทบที่เกิดขึ้นในปี 2543 ที่ประชาชนได้รับผลกระทบในวงกว้างมาเป็นโอกาสในการจัดการโดยนำปัญหาต่าง ๆ มาแยกแยะและจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหาตามสภาพโดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวางแผนจัดการรวมทั้งการตั้งคณะอนุกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีนขึ้น ภายใต้พรบ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2535 เพื่อทำหน้าที่ประสานงานในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่โดยมีองค์ประกอบทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ ที่แม่น้ำท่าจีนสายหลักไหลผ่าน รวมทั้งผู้แทนชุมชนในพื้นที่งานที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการร่วมกันโดยกำหนดเป้าหมายใน 10 ปี การจัดทำแผนปฏิบัติการในการป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดทำแผนฉุกเฉิน การแก้ไขปัญหาฝักตบขวาให้ครบวงจรและการสร้างเครือข่ายชุมชนในการติดตามตรวจสอบคุณภาพแหล่งน้ำและน้ำที่จากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลสู่ประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

4. สภาพพื้นที่

ลุ่มน้ำท่าจีนเป็นลุ่มน้ำสำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางมีพื้นที่ประมาณ 13,700 ตารางกิโลเมตรประกอบด้วยพื้นที่ 6 จังหวัด มีแม่น้ำท่าจีนสายหลักเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญอันดับสองของประเทศรองจากแม่น้ำเจ้าพระยา แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทมีความยาวทั้งหมด 320 กิโลเมตร ไหลผ่าน 4 จังหวัด ได้แก่ ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร

พื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนมีองค์ประกอบเป็นที่ราบสูง และภูเขา ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำมีจำนวนประมาณ 2.5 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2543 และมีแนวโน้มจะเพิ่มเป็น 3.2 ล้านคนในปี พ.ศ. 2553ซึ่งมีการกระจายตัวส่วนใหญ่ตามริมแม่น้ำท่าจีน

LIART

สายหลักและคูคลองสาขาโดยในจังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรีมีประชากรมากที่สุดประมาณร้อยละ 74 ของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำ

แม่น้ำท่าจีนสายหลักได้เอื้อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ กับประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำได้แก่การเกษตร การอุตสาหกรรม การประมงและการอนุรักษ์สัตว์น้ำ แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชนในพื้นที่และแหล่งน้ำดิบสำคัญของกรุงเทพมหานครรวมทั้งแหล่งรองรับน้ำเสียและของเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ภายหลังจากใช้ประโยชน์แล้วในด้านการเกษตร กรมชลประทานได้พัฒนาระบบชลประทานในรูปของคลองส่งน้ำโดยปริมาณน้ำในแม่น้ำท่าจีนส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับการระบายน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาและประตูระบายน้ำที่กั้นแม่น้ำอยู่ 4 แห่ง ได้แก่ ประตูระบายน้ำพลเทพ (กิโลเมตรที่ 318 จากปากแม่น้ำ) ที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ประตูระบายน้ำท่าโบสถ์ (กิโลเมตร ที่ 290 จากปากแม่น้ำ) ที่อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ประตูระบายน้ำสามชุก หรือ ชลมารควิจารย์(กิโลเมตรที่ 239 จากปากแม่น้ำ) ที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และ ประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา (กิโลเมตรที่ 202 จากปากแม่น้ำ) ที่อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ยังมีคลองหลายแห่งที่ใช้เป็นคลองชลประทานในพื้นที่ทั้งฝั่งขวา และ ฝั่งซ้ายเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และ แม่น้ำแม่กลอง ตามลำดับ การระบายน้ำจากประตูระบายน้ำจะขึ้นอยู่กับฤดูกาล ปริมาณน้ำต้นทุน และความต้องการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกกิจกรรมอื่น ๆ และการป้องกันกรรูก้ำของน้ำเค็มในแม่น้ำท่าจีนโดยควบคุมระดับความเค็มที่สะพานโพธิ์แก้ว อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมให้อยู่ในระดับไม่เกินกว่า 1 ส่วนในพันส่วน (ppt)

ในด้านปัญหามลพิษทางน้ำพบว่าแม่น้ำท่าจีนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมมากที่สุดในประเทศทั้งนี้เนื่องจากการระบายน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วได้แก่ แหล่งชุมชน (อาคาร บ้านเรือน ตลาดสด โรงแรม สถานที่ราชการ อาคารสำนักงาน ร้านอาหารและภัตตาคาร) โรงงาน อุตสาหกรรมบางประเภท (โรงงานฟอกย้อม อาหาร กระดาษ น้ำตาล และเคมีภัณฑ์อื่น ๆ) และเกษตรกรรม บางประเภท (ฟาร์มสุกร ฟาร์มเป็ด บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและ การเพาะปลูกต่าง ๆ) สัดส่วนของน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ นั้นจะแตกต่างกันออกไปทั้งสภาวะปกติและสภาวะวิกฤติ

5. คุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีน

แม่น้ำท่าจีนได้ถูกกำหนดประเภทแหล่งน้ำตั้งแต่ต้นของแม่น้ำที่ประตูระบายน้ำพลเทพ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทลงไปถึงปากแม่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครออกเป็น 3 ช่วง ดังต่อไปนี้

(1) แม่น้ำท่าจีนตอนบน ตั้งแต่ประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีที่กิโลเมตร 202 จากปากแม่น้ำขึ้นไปทางตอนเหนือจนถึงที่ประตูระบายน้ำพลเทพ อำเภอ

LIRT

วัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทที่กิโลเมตร 320 จากปากแม่น้ำ เป็นช่วงที่ 3 กำหนดเป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 2 เพื่อการอุปโภคและบริโภค การประมง การอนุรักษ์สัตว์น้ำ และ การกีฬาทางน้ำอื่น ๆ ต้องมีค่าออกซิเจนละลาย(DO)มากกว่าหรือเท่ากับ 6.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) ไม่เกินกว่า 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) ไม่เกินกว่า 5,000 MPN ต่อ 100 ml (หน่วย) และค่าแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ไม่เกินกว่า 1,000 หน่วย

จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำในปี 2546 พบว่าคุณภาพน้ำที่สำคัญคือออกซิเจนละลาย (DO) มีค่าเฉลี่ย 4.7 มก./ล. ความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) มีค่าเฉลี่ย 0.8 มก./ล. ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) มีค่าเฉลี่ย 9,500 MPN ต่อ 100 ml (หน่วย) และแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ไม่เกินกว่า 1,500 หน่วย เปรียบเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำประเภทที่ 2 พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ตามมาตรฐานแต่คุณภาพน้ำทำจันทอนบนโดยรวมอยู่ในเกณฑ์พอใช้

(2) แม่น้ำทำจันทอนกลาง ตั้งแต่หน้าท่าว่าการอำเภอพรชัยศรี จังหวัดนครปฐมที่กิโลเมตร 82 จากปากแม่น้ำขึ้นไปทางตอนเหนือจนถึงประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่กิโลเมตร 202 จากปากแม่น้ำ เป็นช่วงที่ 2 เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 3 เพื่อการเกษตร การอุปโภคและบริโภคต้องมีออกซิเจนละลาย (DO) มากกว่าหรือเท่ากับ 4 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) ไม่เกินกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) ไม่เกินกว่า 20,000 MPN ต่อ 100 ml (หน่วย) และค่าแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ไม่เกินกว่า 4,000 หน่วย

จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำในปี 2546 พบว่าคุณภาพน้ำที่สำคัญคือออกซิเจนละลาย (DO) มีค่าเฉลี่ย 1.3 มก./ล. ความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) มีค่าเฉลี่ย 2.1 มก./ล. ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) มีค่าเฉลี่ย 16,100 MPN ต่อ 100 ml (หน่วย) และแบคทีเรียกลุ่มฟิคอลโคลิฟอร์ม (FCB) ไม่เกินกว่า 3,000 หน่วย เปรียบเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำประเภทที่ 3 พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ตามมาตรฐานแต่คุณภาพน้ำทำจันทอนกลางโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ต่ำเนื่องจากออกซิเจนละลายต่ำมาก

(3) แม่น้ำทำจันทอนล่าง ตั้งแต่ปากแม่น้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครที่กิโลเมตร 0 จากปากแม่น้ำขึ้นไปทางตอนเหนือจนถึงหน้าท่าว่าการอำเภอพรชัยศรี จังหวัดนครปฐมที่กิโลเมตร 82 จากปากแม่น้ำ เป็นช่วงที่ 1 เป็นแหล่งน้ำประเภทที่ 4 เพื่อการอุตสาหกรรมต้องมีค่าออกซิเจนละลาย (DO) มากกว่าหรือเท่ากับ 2.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) ไม่เกินกว่า 4.0 มิลลิกรัมต่อลิตร

จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำในปี 2546 พบว่าคุณภาพน้ำที่สำคัญคือออกซิเจนละลาย (DO) มีค่าเฉลี่ย 0.9 มก./ล. ความสกปรกในรูปบีโอดี (BOD) มีค่าเฉลี่ย 3.7 มก./ล. ค่าแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด (TCB) มีค่าเฉลี่ย 96,000 MPN ต่อ 100 ml (หน่วย) และแบคทีเรียกลุ่มฟิคอล

โคลิฟอร์ม (FCB) ไม่เกินกว่า 28,000 หน่วย เปรียบเทียบกับมาตรฐานแหล่งน้ำประเภทที่ 4 พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ตามมาตรฐานแต่คุณภาพน้ำทำจืดตอนล่างโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากเนื่องจากออกซิเจนละลายต่ำมากและค่าเบคทีเรียสูงมาก

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าแม่น้ำท่าจีนมีข้อจำกัดด้านปริมาณน้ำเนื่องจากน้ำส่วนใหญ่รับมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท และจากแม่น้ำแม่กลองผ่านทางคลองต่าง ๆ ลงสู่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม และออกสู่ทะเลที่จังหวัดสมุทรสาคร ความยาวประมาณ 320 กิโลเมตร การให้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นการใช้เพื่อเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 76 และมีอุตสาหกรรมหนาแน่นในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และสมุทรสาคร ปริมาณของเสียในภาวะปกติมาจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งชุมชนริมน้ำร้อยละ 30 อุตสาหกรรมร้อยละ 33 และภาคเกษตรกรรม (ฟาร์มสุกร บ่อเพาะเลี้ยง) ร้อยละ 47 แตกต่างกันไปตามกิจกรรมต่าง ๆ โดยในช่วงจังหวัดนครปฐมปัญหาหลักมาจากของเสียจากฟาร์มสุกรในขณะที่จังหวัดสมุทรสาครมีปัญหาหลักจากภาคอุตสาหกรรม คุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนมีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2543 – 2546 แม่น้ำท่าจีนได้ถูกจัดลำดับเป็นแม่น้ำที่สกปรกที่สุดในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงตอนล่างจากปากคลองเจดีย์บูชา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม (กิโลเมตรที่ 82) ซึ่งรองรับน้ำทิ้งจากชุมชนและฟาร์มสุกร ลงไปทางด้านใต้ปากแม่น้ำอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ปริมาณออกซิเจนละลายมีค่าต่ำกว่าค่ามาตรฐาน 2.0 มิลลิกรัม/ลิตร บางช่วงมีค่าต่ำกว่า 1 มิลลิกรัม/ลิตร คลองสาขาหลายคลองกลายเป็นแหล่งรองรับน้ำทิ้งโดยมีความสกปรกสะสมสูงมาก นอกจากนี้แม่น้ำท่าจีนก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการแพร่กระจายของผักตบชวาในอัตราที่สูง

คุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ ทั้งการลดลงของออกซิเจน การเพิ่มขึ้นของปริมาณอินทรีย์สาร (บีโอดี) และปริมาณแบคทีเรียโคลิฟอร์ม การดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากภาคต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างช้า ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับแม่น้ำเจ้าพระยา

นอกจากนี้ในช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2543 ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดและไม่มีที่ใดในประเทศไทยที่เกิดสภาพน้ำท่วมพื้นที่นาข้าวในขณะที่ข้าวออกรวงในพื้นที่กว่า 1 แสนไร่ ปริมาณน้ำเสียสะสมกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร ถูกผลักดันลงสู่แม่น้ำท่าจีนทำให้แม่น้ำท่าจีนเน่าเสียรุนแรงเป็นระยะทางกว่า 150 กิโลเมตรโดยประเมินความเสียหายที่เกิดขึ้นในแม่น้ำและชายฝั่งทะเลหลายร้อยล้านบาท ทั้งนี้ไม่รวมความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับระบบนิเวศแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามเหตุวิกฤติในปี 2543 ได้นำมาเป็นโอกาสในการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด (ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร) ที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน กรมควบคุมมลพิษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรประชาชนที่เกิดขึ้น

LIRT

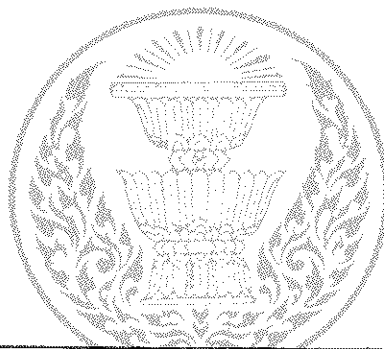

ในจังหวัดนครปฐม และได้มีการขยายเครือข่ายในระดับอำเภอ คูคลอง และเป็นเครือข่ายทั้งจังหวัด โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมกันว่าจะดำเนินการฟื้นฟูคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนให้อยู่ในระดับมาตรฐานคุณภาพน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ภายใน 10 ปี

ในช่วงปี 2545 ได้มีการนำเสนอโครงการก่อสร้างประตุนระบายน้ำท่าจีน 2 แห่งที่อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม และอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร แต่ก็ได้มีการคัดค้านของประชาชนในพื้นที่โดยชมรมจากภาคเอกชนที่มีความเข้าใจและศรัทธาในปัญหาจากการประชาพิจารณ์ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2545 จึงได้มีมติให้เลื่อนการดำเนินโครงการออกไปถ้าจะดำเนินโครงการจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษที่ต้นทางบางปะกงให้เป็นรูปธรรมรวมทั้งการดำเนินโครงการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทพร้อมทั้งพิจารณาทางเลือกอื่นให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่อไป

6. ประเด็นปัญหา

ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษในลุ่มน้ำท่าจีนพอสรุปได้ดังตารางที่ 1 ซึ่งปัญหาหลักสำคัญของพื้นที่ลุ่มน้ำคือ 1) ฟาร์มเลี้ยงสุกรบางแห่งและเกษตรกรรมบางประเภทปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำท่าจีนโดยไม่มีการบำบัดก่อน 2) โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทเนื่องจากในจังหวัดนครปฐมมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มากเป็นจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสียหรือที่มีระบบบำบัดน้ำเสียแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานและข้อกำหนดของทางราชการ 3) ชุมชนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งยังไม่มียุทธศาสตร์บำบัดน้ำเสียหรือมีการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียแล้วแต่ไม่ได้ใช้ และ 4) การใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชและวัชพืช

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีน

พื้นที่	กิจกรรมหลัก	ปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้อง
ลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่าง	<ul style="list-style-type: none"> - โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็กยังไม่มีการบำบัดน้ำเสีย และขนาดใหญ่บำบัดน้ำเสียไม่ได้มาตรฐาน - แหล่งชุมชนยังไม่มียุทธศาสตร์และบำบัดน้ำเสีย - ฟาร์มสุกรยังไม่มีการบำบัดน้ำเสีย - การเพาะปลูกประเภทพืชสวนและไม่ประดับ ที่มีการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงจำนวนมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าออกซิเจนละลายต่ำ - บีโอดีสูง - แบคทีเรียสูง - แอมโมเนียสูง - การปนเปื้อนของสารพิษบางประเภท - การรุกล้ำของน้ำเค็มในฤดูน้ำน้อย - การย่อยสลายผักตบชวาในพื้นที่ปากน้ำทำให้เกิดการเน่าเสีย
ลุ่มน้ำท่าจีนตอนกลาง	<ul style="list-style-type: none"> - ฟาร์มสุกรที่หนาแน่นในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและไม่ครอบคลุมพื้นที่ - แหล่งชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มียุทธศาสตร์และบำบัดน้ำเสีย - การเพาะปลูกโดยเฉพาะพื้นที่นาข้าวที่ถูกน้ำท่วมในฤดูเก็บเกี่ยว - การเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืด 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าออกซิเจนละลายต่ำ - บีโอดีสูง - แบคทีเรียสูง - แอมโมเนียสูง - ผักตบชวาหนาแน่น
ลุ่มน้ำท่าจีนตอนบน	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งชุมชนยังไม่มียุทธศาสตร์และบำบัดน้ำเสีย - การเพาะปลูกที่มีการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง - บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ไม่มีการบำบัดน้ำเสีย - การเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืด 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าออกซิเจนละลายต่ำกว่ามาตรฐานบางฤดูกาล - แบคทีเรียสูง - ผักตบชวาหนาแน่น - ปลาหน้าวัดได้รับผลกระทบในช่วงฤดูน้ำน้อยและช่วงฝนแรก

7. การจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน

ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นในช่วงเมษายน-พฤษภาคม 2543 ที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางดังกล่าวมาแล้ว เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการคุณภาพน้ำให้เป็นระบบทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเป็นการนำวิถีดิจิทัลที่เป็นความสนใจของคนทั่วไปและประชาชนที่ได้รับผลกระทบมาใช้เป็นโอกาสในการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยมีแนวทางการดำเนินการร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนในพื้นที่เป็นแบบลักษณะลุ่มน้ำโดยมีคณะกรรมการบริหารลุ่มน้ำ ประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด (ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร) ที่แม่น้ำท่าจีนไหลผ่านเนื่องจาก

LIRT

การจัดการคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบแตกต่างกันและจะต้องพิจารณาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันมากในการแก้ไขปัญหามลพิษในลุ่มน้ำท่าจีน รวมทั้งการพิจารณาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถให้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนได้ตามขอบเขตกฎหมายในขณะนั้น คณะอนุกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีนจึงได้ถูกแต่งตั้งขึ้นภายใต้คณะกรรมการควบคุมมลพิษโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำของแม่น้ำท่าจีนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาประเทศโดยอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ การกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการป้องกันแก้ไข และฟื้นฟูคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนต่อคณะกรรมการควบคุมมลพิษ การพิจารณากำหนดแนวทางในการบริหารและจัดการคุณภาพน้ำในแม่น้ำท่าจีนโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม และการพิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน การประสานงานของหน่วยงานราชการและเอกชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน

อย่างไรก็ตามคณะอนุกรรมการที่ถูกจัดตั้งขึ้นก็มีข้อจำกัดจึงยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ตามเป้าหมาย

8. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในแม่น้ำท่าจีน

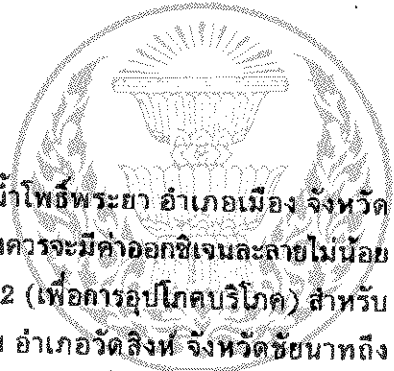
- 8.1 ควบคุมการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และผลักดันให้เกิดการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย โดยมีโครงการติดตามตรวจสอบและควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมริมแม่น้ำท่าจีน ศึกษาแนวทางการนำน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กมีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงงานอุตสาหกรรมใช้เทคโนโลยีสะอาดหรือมาตรการป้องกันมลพิษ พัฒนาไปสู่ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมสากล รวมทั้งปรับปรุงมาตรฐานน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับของเสียของแหล่งน้ำ
- 8.2 ควบคุมการระบายน้ำเสียจากฟาร์มสุกรให้เป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้งที่กำหนด ผลักดันให้เกิดการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียทั้งระบบย่อยและระบบรวม และออกข้อกำหนดท้องถิ่นเพื่อให้เจ้าของฟาร์มสุกรปฏิบัติตามกฎหมายท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการฟาร์มสุกรที่ถูกต้องโดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดการสิ่งแวดล้อมฟาร์มสุกร เผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยีการจัดการของเสียและน้ำเสียแก่เจ้าของฟาร์มสุกร รวมทั้งส่งเสริมฟาร์มสุกรที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นฟาร์มสุกรมาตรฐาน

- 8.3 เร่งรัดการดำเนินโครงการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียส่วนกลางโดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ริมน้ำโดยการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียตามลำดับความสำคัญของปัญหาในพื้นที่ต่างๆ และคำนึงถึงมาตรฐานการออกแบบระบบบำบัดน้ำเสียรวมทั้งความสามารถในการรองรับของเสียของแหล่งน้ำนั้นๆ โดยให้ความสำคัญกับโครงการในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนตอนล่าง
- 8.4 ควบคุมการใช้สารพิษโดยการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานทางการเกษตร ส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรอย่างถูกวิธีและการทำเกษตรอินทรีย์
- 8.5 ควบคุมวัชพืชบางประเภท เช่น ผักตบชวา ควรมีการจัดการแก้ไขปัญหามักตบชวาในลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ เป็นเอกภาพ เพื่อจำกัดการเจริญเติบโตของผักตบชวาอย่างถาวร ควรมีการรณรงค์เพื่อเก็บและกำจัดผักตบชวาในแหล่งน้ำในเขต อบต. หรือเทศบาลของตนเองโดยการจัดตั้งจุดสกัดตามริมฝั่งน้ำเป็นช่วงๆ จะสามารถกำจัดผักตบชวาได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการนำผักตบชวามาใช้ประโยชน์ ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น
- 8.6 บริหารจัดการปริมาณน้ำเข้าสู่แม่น้ำท่าจีนจากแหล่งต่างๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศให้เหมาะสม เนื่องจากแม่น้ำท่าจีนไม่มีลำน้ำสาขาขนาดใหญ่ ปริมาณน้ำต้นทุนได้รับจากลุ่มน้ำสาขาในภาคเหนือแต่ลุ่มน้ำเหล่านี้ก็มีความต้องการน้ำในตัวเองมากขึ้นตามการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำที่เพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำที่เหลือลงมาใช้ในแม่น้ำท่าจีนจึงลดลงตามลำดับ และโดยที่แม่น้ำท่าจีนเป็นแม่น้ำที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา การจัดสรรน้ำให้กับแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีนจึงมีผลกระทบกับแม่น้ำท่าจีนในเรื่องปริมาณที่ได้รับการจัดสรร จึงควรมีการจัดการวางแผนการใช้น้ำต้นทุนที่ควบคุมได้ในอ่างเก็บน้ำทั้งหมดให้สอดคล้องกับความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ และพัฒนาโครงการขนาดกลางและขนาดเล็กในพื้นที่ตอนบนของลำน้ำสาขาที่สำคัญตลอดจนการจัดสรรน้ำให้ทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม
- 8.7 ควรมีการฟื้นฟูหรือขุดลอกคลองหรือแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำท่าจีนให้ครอบคลุมทั่วทุกแห่งเพื่อเพิ่มพื้นที่เก็บกักน้ำซึ่งเป็นการบรรเทาปัญหาหน้าน้อยและน้ำท่วมได้ (พื้นที่จังหวัดสมุทรสาครและนครปฐมมีคูคลองหลายแห่งเป็นเครือข่ายประมาณ 30 คลอง)
- 8.8 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาน้ำเสียแบบบูรณาการเชิงรุกโดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูคุณภาพน้ำให้อยู่ในระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยมีคุณภาพน้ำประเภทที่ 4 (เพื่อการอุตสาหกรรม) สำหรับแม่น้ำท่าจีนตอนล่างจากอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมถึงปากแม่น้ำอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครซึ่งควรมีค่าออกซิเจนละลายไม่น้อยกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร และคุณภาพน้ำประเภทที่ 3 (เพื่อการเกษตร)

- สำหรับแม่น้ำท่าจีนตอนกลาง จากประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา อำเภอเมือง จังหวัด สุพรรณบุรี ถึงอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมซึ่งควรจะมีค่าออกซิเจนละลายไม่น้อยกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร และคุณภาพน้ำประเภทที่ 2 (เพื่อการอุปโภคบริโภค) สำหรับแม่น้ำท่าจีนตอนบน จากประตูระบายน้ำพลเทพ อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาทถึงอำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งควรจะมีค่าออกซิเจนละลายไม่ต่ำกว่า 6 มิลลิกรัมต่อลิตร
- 8.9 เร่งรัดมาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้ โดยจัดตั้งองค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรนำมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่มาใช้อย่างจริงจังในการดำเนินการกับผู้ก่อมลพิษต่อแม่น้ำท่าจีนเพื่อให้เกิดความหลาบจำและหยุดการระบายน้ำเสียลงแม่น้ำท่าจีน กรณีที่ตรวจจับมิได้หรืออยู่นอกเหนืออำนาจก็ควรประสานงานกับทุกหน่วยงานเข้าแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหาโดยให้เงินทุนสนับสนุนหรือมาตรการจูงใจแก่ผู้ก่อมลพิษในการบำบัดหรือจัดการของเสียจากแหล่งกำเนิด
- 8.10 ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยให้ความสำคัญและส่งเสริมให้ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้น้ำ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำอย่างจริงจังและจริงจัง ทั้งทางด้านการกำหนดนโยบาย การให้ความเห็นชอบต่อแผนและโครงการต่างๆ ในลุ่มน้ำ การบริหารโครงการ และการใช้กฎหมาย เป็นต้น เพราะเป็นผู้รับผลกระทบจากปัญหาของแม่น้ำโดยตรงรวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณกับภาคประชาชน
- 8.11 การให้การศึกษาแก่เยาวชน และภาคประชาชนในการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการป้องกันมลพิษ และละเลิกการปฏิบัติซึ่งจะก่อให้เกิดมลพิษ
- 8.12 ควรจัดให้มีแผนพัฒนาจังหวัดที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุลเพื่อทำให้เกิดความเจริญที่ยั่งยืนของ 4 จังหวัด (ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐมและสมุทรสาคร)
- 8.13 เร่งรัดการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำท่าจีนโดยคณะกรรมการประสานจัดการลุ่มน้ำท่าจีนซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2546 โดยทำการประเมินผลการปฏิบัติงานในปี 2544-2546 เร่งรัดการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการปี 2547 และปี 2548 รวมทั้งดำเนินการตามแผนให้แล้วเสร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายภายในปี 2550
- 8.14 ควรมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมหลังปฏิรูประบบราชการปี 2545 โดยรัฐบาลหรือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) รวมทั้ง

การกำหนดภารกิจให้ชัดเจนและสอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานของผู้ว่าราชการ
แบบบูรณาการ

- 8.15 ควรมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพที่แท้จริงเข้ามารับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการ
ทรัพยากรน้ำของชาติและ 25 แม่น้ำสำคัญของประเทศทั้งประเด็นภัยน้ำท่วม ภัยน้ำ
แล้งและภัยน้ำเสียเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปสู่การ
ปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

*****

ข่าวจากสื่อมวลชน

สำนักวิชาการ

• ทางออกการจัดการปัญหาน้ำ

ปัญหาการขาดน้ำเกิดขึ้นแทบทุกปีและมีแต่เพียงการแก้ไขเฉพาะหน้า การบริหารจัดการน้ำระยะยาวเป็นแต่เพียงนโยบายที่ไร้การปฏิบัติจริง ทั้งที่ปัญหานี้มีทางออกเพื่อแก้ไขวิกฤตอย่างยั่งยืน

รศ. ดร. วีรพล แต่สมบัติ ภาควิชาวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ, ม.เกษตรศาสตร์ หัวหน้าคณะวิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชาติอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดการ 25 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ" ซึ่งว่าจ้างโดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอแนะว่า นโยบายน้ำแห่งชาติต้องบริหารจัดการที่สอดคล้องและเหมาะสมกับทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งต้องกำหนดมาจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

เขาเสนอให้มีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เพื่อให้การกำหนดนโยบายของคณะกรรมการฯ มีการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการฯ ในอัตราส่วนที่สูงขึ้น ยกเลิกการใช้ดุลพินิจของนายกรัฐมนตรี ในการแต่งตั้งโดยให้กำหนดที่มาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ยังเสนอให้จัดตั้งกระทรวงน้ำ เพื่อเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและเป็นเอกภาพ พร้อมทั้งออก พ.ร.บ. ทรัพยากรน้ำ และปรับปรุงกฎหมายเก่าให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ พ.ร.บ. ดังกล่าวโดยเฉพาะเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ

ข้อเสนอข้างต้น สอดคล้องกับคณะกรรมการวิสามัญ ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย วุฒิสภา ซึ่งมี ปราโมทย์ ไม้กลัด ส.ว. กรุงเทพฯ อดีตอธิบดีกรมชลประทานเป็นประธาน ที่เสนอว่าควรจัดตั้งกระทรวงน้ำขึ้นมารวมศูนย์การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ

ที่มา: หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน. ปีที่ 15 ฉบับที่ 4468 (4466). วันที่ 7 เมษายน 2548.

LIRT

โครงสร้างใหม่นี้จะดึงหน่วยงานย่อยจากกระทรวงต่างๆ มารวมกัน ได้แก่ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ จากกรมทรัพยากรน้ำเดิม และกรมทรัพยากรน้ำบาดาล จากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ กรมอุตุนิยมวิทยา จากกระทรวงไอซีที กรมป้องกันและบรรเทาอุทกภัย อันเป็นภารกิจเดิมของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมชลประทาน และกรมโยธาธิการและผังเมือง

รวมทั้งแปลงร่างกรมชลประทาน จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรมชลประทานและพัฒนแหล่งน้ำ ซึ่งยังคงอำนาจหน้าที่เดิมบวกกับงานพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ต่างๆ ที่โอนมาจากส่วนราชการอื่น นอกจากนี้ ยังจัดตั้งกรมฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำอันเป็นภารกิจใหม่ที่ถ่ายโอนมาจากกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี กรมควบคุมมลพิษ และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม กระทั่งปัจจุบัน ยังไม่มีความคืบหน้าใดๆ ในการผลักดันร่าง พ.ร.บ.น้ำ หรือหน้าตาของกระทรวงน้ำตามข้อเสนอดังกล่าว มีแต่ความพยายามประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานให้มากขึ้น ขณะที่ ปราโมทย์ ไม่กล้า ประสานคณะกรรมการวิสามัญฯ ซ้ำว่า จากประสบการณ์โดยตรง พบว่า การประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ ที่ผ่านมายุ่งยากหลายครั้งแต่ไม่เห็นผลในเชิงรูปธรรม

เลิกรวมศูนย์จัดการปัญหา

หาญณรงค์ เยาวเลิศ ผู้ช่วยเลขาธิการมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชฯ ให้ความเห็นว่า แม้จะเปลี่ยนแปลงองค์การบริหารจัดการน้ำไปมากเพียงใด ก็ไม่ส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาเรื่องน้ำอย่างยั่งยืน หากแนวคิดในการจัดการน้ำแบบเดิม ที่มุ่งแต่เพียงการจัดหาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ รวมศูนย์การจัดการอยู่ที่หน่วยงานรัฐ ซึ่งไม่ได้นำไปสู่การจัดการน้ำอย่างเป็นองค์รวม ไม่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

เขาบอกว่า แนวคิดเหล่านี้ข้าราชการระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเทคโนโลยีที่ชำนาญในด้านนี้ ได้รับการหล่อหลอมมาจากสถาบันการศึกษาอันเป็นบ่อหลอมของความคิดตะวันตกเพียงไม่กี่แห่ง ส่งผลให้แนวคิดการจัดการน้ำแบบตะวันตกที่พึ่งพิงธรรมชาติถูกเบียดขับออกไปในที่สุด

"กรมชลประทานทำเรื่องน้ำมาร้อยกว่าปีแล้ว ความคิดยังเหมือนเดิมมาโดยตลอด ปัญหาที่มีก็ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม แก้ไม่ได้เสียที" หาญณรงค์ กล่าว

LIRT

เขากล่าวว่า การจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำ ซึ่งทางการอ้างว่าเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำในท้องถิ่นนั้น ความจริงแล้วสัดส่วนของคณะกรรมการลุ่มน้ำมีข้าราชการเกินครึ่งหนึ่ง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ส่วนตัวแทนจากท้องถิ่นก็ถูกมัดมือชกหรือมาจากอบต. ซึ่งอาจไม่มีความรู้เรื่องน้ำแทนที่จะเลือกผู้ทรงภูมิปัญญาเรื่องน้ำในท้องถิ่น

หาญณรงค์ กล่าวว่า คณะกรรมการลุ่มน้ำที่ตั้งขึ้นในปัจจุบันจึงเหมือนเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับโครงการพัฒนาของหน่วยงานรัฐที่อ้างว่าได้ผ่านความเห็นจากประชาชนแล้ว ความจริงต้องเปลี่ยนสัดส่วนให้มีตัวแทนผู้ใช้น้ำอย่างแท้จริงเข้ามาร่วมวางแผนบริหารจัดการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำนั้นๆ

"ตัวอย่างกรณีคณะกรรมการลุ่มน้ำท่าจีน ที่จะมีโรงงานผลิตเหล้ามาตั้งที่ อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ผู้ว่าฯ ก็โยนเรื่องให้กรรมการลุ่มน้ำพิจารณา หรืออย่างลุ่มน้ำบางปะกง ที่จะสร้างโรงงานกระดาษชื่อดัง ทางกรรมการลุ่มน้ำ ก็ขอให้บริษัทนั้นส่งรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาให้ดูก่อน" หาญณรงค์ กล่าว

หาญณรงค์ เน้นย้ำให้ยอมรับกันก่อนเป็นอันดับแรกว่า ทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างจำกัด เราไม่สามารถตอบสนองการใช้น้ำได้ทุกความต้องการ ดังนั้น การจัดการเพื่อบรรเทาเบาบางปัญหาจึงเป็นหัวใจสำคัญ ไม่ใช่การมองว่าต้องเอาชนะและต้องการควบคุมธรรมชาติ เช่น สร้างเขื่อนกักเก็บหรือผันน้ำข้ามลุ่ม ซึ่งสุดท้ายไม่สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างแท้จริง

"ทุกวันนี้หน่วยงานที่จัดการเรื่องน้ำมองว่าเป็นปัญหาที่ต้องเอาชนะให้ได้ ซึ่งในความเป็นจริงและจากบทเรียนที่ผ่านมาให้เห็นแล้วว่าทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ ไม่ได้ตอบสนองต่อปัญหาได้ทั้งหมด"

บทเรียนจัดการลุ่มน้ำด้วยชุมชน

จ้าวบุญ สวยดี ประธานคณะกรรมการลุ่มน้ำปราจีนบุรี ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการลุ่มน้ำที่มาจากภาคประชาชนเพียงลุ่มน้ำเดียว จากทั้ง 25 ลุ่มน้ำ ให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาน้ำต้องหันกลับมาทบทวนว่ากิจกรรมและประสิทธิภาพการใช้น้ำเพื่อการผลิต เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจขณะนี้สัมพันธ์กับระบบนิเวศน์ที่เสื่อมโทรมลงหรือไม่ และจะรักษาระบบนิเวศน์ไม่ให้เสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วได้อย่างไร

ส่วนการจัดการในรูปแบบคณะกรรมการลุ่มน้ำนั้น ภาคประชาชนต้องกระตุ้นหนุนเสริมภาครัฐให้ตื่นตัว และบทเรียนที่ผ่านมาพิสูจน์แล้วว่า การใช้กระบวนการประชาคมพูดคุยหารือกัน

LIRT

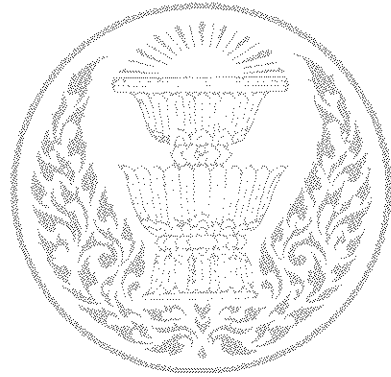
ในพื้นที่ จะสามารถคลี่คลายปัญหาได้เร็วกว่า ประหยัดเวลาและงบประมาณ และชุมชนเองก็ได้เรียนรู้

เขายกกรณีการทำงานของชุมชนโดยไม่รอราชการ ตัวอย่างเช่น พระผู้นำราว 10 กว่ารูป ที่คิดปลูกป่าในพื้นที่สาธารณะพันกว่าไร่เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าโดยไม่มีภารใดพรอน หรือกรณีชาวบ้าน ต.บุพราหมณ์ อ.นาดี กำลังจะฟื้นฟูป่าที่ปลาน โดยยึดแนวคิดป่าลานแห่งเอเชีย เพื่อเป็นการรักษา ป่าต้นน้ำไปในตัว หรือในลุ่มน้ำบางปะกง ที่รวมตัวเป็นเครือข่ายชาวน้ำบ้านฝักกระวังคุณภพหนึ่ง ลุ่ม

เขายังกล่าวต่อหน้าที่ของกลไกที่เรียกว่าคณะกรรมการลุ่มน้ำต้องปรับเปลี่ยนไปสู่แนวทาง ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพื่อเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และจัดสรร การใช้น้ำภายในลุ่มน้ำนั้นๆ เช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวนาปรังกับชาวนาปี หรือชาวน้ำกร่อย ที่เพาะเลี้ยงปลาในกระชังกับชาวน้ำจืดที่ใช้ปลูกข้าว โดยคณะกรรมการลุ่มน้ำต้องแสดงบทบาท คล้ายกับคณะลูกขุนในการพิจารณารับฟังข้อมูลถึงความจำเป็นรวมถึงผลกระทบต่างๆ อย่าง รอบด้าน รวมทั้งแสวงหาทางเลือกอื่นๆ

สำหรับสิ่งที่เขาจะทำต่อไปคือ การสร้างองค์ความรู้ของชาวบ้านในลุ่มน้ำให้สามารถ ประเมินได้ว่า จะใช้น้ำเท่าไรในแต่ละกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนจากความต้องการใช้จริงๆ

สุรพล บัดธานี ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ เปิดเผยว่า คณะกรรมการลุ่มน้ำที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการเริ่มต้นที่ดี แต่อนาคต ต้องมีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ให้ชัดเจน รวมทั้งการสรรหาตัวแทนของ กลุ่มผู้ใช้น้ำในสัดส่วนที่เหมาะสมด้วย

• วิกฤติแม่น้ำท่าจีน

โรงงาน-ชุมชนจำเลยที่พึ่งสำนัก

แม่น้ำท่าจีน เป็นเหมือนสายเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชุมชนนับร้อยในพื้นที่ 4 จังหวัด ความยาว 325 กิโลเมตร เริ่มต้นที่ จ.ชัยนาท สุพรรณบุรี นครปฐม และสิ้นสุดที่ สมุทรสาคร ลงสู่ทะเล แม่น้ำท่าจีนได้เนรมิตความอุดมสมบูรณ์ให้กับไร่นา บนสองฝั่งแม่น้ำก่อให้เกิดชุมชนน้อยใหญ่เรียงรายหนาแน่นตลอดสายน้ำนี้ และความอุดมสมบูรณ์ที่มากับสายน้ำนี้ยังช่วยให้ชุมชนได้สัมผัสความร่ำรวยและรุ่งเรืองมานับร้อยๆ ปี อย่างไรก็ตาม ในช่วงของอายุเราเอง ที่ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพของแม่น้ำสายนี้ได้อย่างชัดเจน

คุณค่าอันยิ่งใหญ่ของสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนของเรามายาวนาน กลับลดฮวบลงในช่วง 20-30 ปีนี้เอง ซึ่งเป็นช่วงชีวิตของเราซึ่งเชื่อกันว่า ความเสื่อมโทรมของสายน้ำนี้เกิดจากพฤติกรรมและน้ำมือของเราเอง

"สายน้ำท่าจีนนี้จะคงดำรงคุณค่าอยู่ได้ต่อไป หรือจะล่มสลายลงก็ขึ้นอยู่กับน้ำมือของพวกเราที่จะเป็นตัวการของทางระบายน้ำโสโครกจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำสายนี้"

แม่น้ำท่าจีนช่วงที่ไหลผ่าน จ.นครปฐมมีความยาวทั้งสิ้น 92 กิโลเมตร เริ่มต้นที่ อ.บางเลน ไหลผ่าน อ.นครชัยศรี สุ. อ.สามพราน และสิ้นสุดที่บ้านโกรกกราก จ.สมุทรสาคร สายน้ำท่าจีนที่ไหลผ่าน จ.นครปฐมนี้ คนนครปฐมได้ขนานนามว่า "แม่น้ำนครชัยศรี" ให้สอดคล้องกับเมื่อนครชัยศรีที่มีความสำคัญของนครปฐมในอดีต

"แม่น้ำนครชัยศรี" มีลักษณะที่แตกต่างจากแม่น้ำท่าจีน ในช่วงที่ไหลผ่าน จ.ชัยนาท และสุพรรณบุรี ทั้งๆ ที่เป็นสายน้ำสายเดียวกัน ตรงที่แม่น้ำนครชัยศรีนั้นมีระบบน้ำถึง 4 ชนิด คือน้ำขึ้น น้ำลง , น้ำเค็ม , น้ำท่วม และน้ำเน่า

น้ำขึ้นน้ำลง ช่วงเดือนมกราคมถึงกันยายน และช่วงตุลาคมถึงธันวาคม น้ำจะไหลลงสู่ทะเลทางเดียว

ที่มา: ปวีริสา ภู่มาศ. <http://www.siamrath.co.th>. สืบค้น ณ วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2548.

เวลา 10.58 น.

LIRT

น้ำเค็ม น้ำจะไหลย้อนเข้ามาในแม่น้ำนครชัยศรี ที่จังหวัดสมุทรสาคร ถึง อ.สามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งในปัจจุบันจะมีน้อยมาก สาเหตุเพราะมีน้ำจากประตูระบายน้ำโพธิ์พระยา และน้ำจากโครงการแม่กลองผ่านมาจากคลองท่าสาร-บางปลา มาผลักดันน้ำไม่ให้ไหลเข้ามาในแม่น้ำนครชัยศรี

น้ำท่วม น้ำจะท่วม ในช่วงเดือน ตุลาคมถึงธันวาคม ในอดีตจะเห็นน้ำเจิ่งนองสองฝั่งแม่น้ำนครชัยศรี แต่ปัจจุบันภาพน้ำท่วมเจิ่งล้นตลิ่งนั้น นานๆ จะได้เห็นสักที จำได้ครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ.2538 เมื่อคราวน้ำท่วมใหญ่จังหวัดนครปฐม

น้ำเน่า เป็นปัญหาหนักของชุมชนลุ่มน้ำนครชัยศรีอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกร ช่างนา ชาวสวนผลไม้ รวมถึงชาวประมงน้ำจืดริมแม่น้ำที่เลี้ยงปลากระชัง เพราะคุณภาพน้ำต่ำมาก เริ่มตั้งแต่เขต อ.นครชัยศรี ถึงอ.สามพรานจรดสุดสายน้ำนี้

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีการนำน้ำในแม่น้ำนครชัยศรี ช่วงเขต อำเภอ นครชัยศรี และสามพราน ไปทำการตรวจ พบว่าคุณภาพน้ำต่ำมากถึงระดับ 5 ซึ่งเป็นระดับที่ใช้อุปโภคบริโภคและการเกษตร ไม่ได้เลย ใช้ได้เพียงการคมนาคมเท่านั้น

คงจำโคกนาฏกรรมแม่น้ำท่าจีนกันได้ เมื่อวันที่ 25 เมษายน ถึง 14 พฤษภาคม พ.ศ.2543 แม่น้ำท่าจีนที่ใสสะอาดต้องกลายเป็นสีดำล้นตลอดสาย ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้ และสะดุ้งลุกขึ้นมาที่จะเริ่มหาวิธีการแก้ไขปัญหามแม่น้ำท่าจีนกันอย่างโกลาหล จนเกิดภาพการรวมตัวกันระหว่างภาครัฐ และเอกชน รวมถึงองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์ ต้องเดือดร้อนกันไปทั่ว เพราะวัดส่วนใหญ่ในจังหวัดนครปฐมที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำนครชัยศรีนั้นมีมาก และต้องอาศัยน้ำในแม่น้ำนครชัยศรีนี้ยังชีพให้แก่พืช และสัตว์น้ำ จึงได้ร่วมกันเป็นเครือข่ายในการที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังขึ้นมา

แต่ดูเหมือนว่าระยะเวลาผ่านไป หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรงกลับดูเหมือนจะเฉื่อยชา ตรงกันข้ามกับภาคเอกชน หรือองค์กรชุมชนในพื้นที่ ที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบโดยตรงกับพวกเขาเหล่านั้น ได้มีการจัดการกับปัญหาต่างๆ นานา มาโดยตลอด

ซึ่งกลุ่มเครือข่ายองค์กรเอกชน ที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายในชุมชนที่เข้มแข็งได้พบว่า สาเหตุใหญ่ที่ทำให้น้ำในแม่น้ำนครชัยศรี โดยเฉพาะในช่วง อ.นครชัยศรี และสามพรานเกิดการเน่าเสีย นั้น มาจากฝีมือของชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ซึ่งต้นเหตุทั้งสองนี้ไม่สามารถปฏิเสธการถูกกล่าวอ้างให้เป็นจำเลยของสังคมในเรื่องปัญหาน้ำเน่าเสียได้เลย

เพราะจากการสำรวจและลงพื้นที่ของเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาแม่น้ำเสียขององค์กรในชุมชน พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงละเมิดในการที่จะระบายและทิ้งน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่น้ำน่านครชัยศรีอย่างต่อเนื่อง และรวมถึงชุมชนที่กำลังเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้ถ่ายเททิ้งน้ำเสียโดยไม่มีการบำบัดลงสู่น้ำแบบ 100% ด้วยการมองเห็นจากเศษสิ่งของและวัตถุมีพิษที่ถูกทิ้งลอยอยู่เหนือผิวน้ำ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังน้ำเสียในแม่น้ำน่านครชัยศรี พยายามที่จะเรียกร้องไปยังหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นอย่าง อบต. ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง กลับไม่ได้ลงมารับรู้และให้การเหลียวแลอย่างจริงจังและบางครั้งการแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการระบายน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่น้ำน่านครชัยศรีนั้นดูเหมือนเป็นการ "เตะหมูเข้าปากหมา" เพราะคนที่มีหน้าที่อีกทั้งเป็นเจ้าของที่ของรัฐตามกฎหมาย ปล่อยปละละเลย เห็นเพียงผลประโยชน์เล็กน้อย จนลืมนึกไปว่าวันหนึ่งแม่น้ำน่านครชัยศรี แห่งนี้เคยเน่าเสียแบบไม่มีขึ้นดีมาแล้ว

ดังนั้น อยากเรียกร้องให้เกิดสำนึกรักแม่น้ำกันบ้าง ว่าแม่น้ำน่านครชัยศรีนี้ อดีตเคยหล่อเลี้ยงและชุบชีวิตให้ชุมชนเหล่านี้ได้อุดมสมบูรณ์มาจวบจนทุกวันนี้ และหรือจะปล่อยให้แม่น้ำน่านครชัยศรีสายนี้ต้องล่มสลายในเงื้อมมือของคนรุ่นเรา

ถึงเวลาแล้วที่หน่วยงานทุกภาคส่วนควรหันกลับมาสำนึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกันรักษาไว้ซึ่งแม่น้ำน่านครชัยศรีสายนี้ให้สดใสดูดีมากกว่าที่เป็นนี้ อย่าให้เป็นเพียงสายน้ำเพื่อการคมนาคมเท่านั้น ปัญหาเหล่านี้หนักหนาสาหัส เกินกำลังที่องค์กรเล็กๆ หรือเครือข่ายชุมชนจะแก้ไข หากรัฐบาลไม่ยื่นมือลงมาแก้ไขปัญหายอย่างจริงจัง เชื่อว่าโคกนาฎกรรมแม่น้ำน่านครชัยศรีที่เน่าเสียเป็นสีดำคล้ำต้องย้อนกลับมาอีกคำรบแน่นอน